SCIENCE AND SOCIETY-
FAN VA JAMIYAT- НАУКА И ОБЩЕСТВО
ILMIY JURNAL

Issue - 10(2026) / ISSN 2992-913X Available at www.uznauka.uz

IJTIMOIY TARMOQLARNING YOSHLAR NUTQ MADANIYATI VA ADABIY TIL ME'YORLARIGA TA'SIRI

Xoliqova Matluba Mardon qizi

Samarqand davlat pedagogika institute Pedagogika fakulteti Boshlang'ich ta'lim kafedrasi assistenti

O'rinboyeva Sarvara Shuhratovna

Samarqand davlat pedagogika institute Pedagogika fakulteti Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi talabasi

Annotatsiya. *Mazkur maqolada ijtimoiy tarmoqlarning yoshlar nutq madaniyati, yozma va og'zaki nutqi hamda adabiy til me'yorlariga ko'rsatadigan ta'siri keng yoritilgan. Bugungi kunda raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi va ijtimoiy tarmoqlardan foydalanish ko'lamining ortishi yoshlarning muloqot qilish uslubi, so'z tanlashi, imlo qoidalariga rioya qilishi hamda o'z fikrini ifodalash jarayoniga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda.*

Kalit so'zlar: *ijtimoiy tarmoqlar, yoshlar, nutq madaniyati, adabiy til, boshlang'ich ta'lim, ona tili, savodxonlik, imlo qoidalari, raqamli muloqot, yozma nutq, og'zaki nutq, pedagogik faoliyat.*

РАЗВИТИЕ КУЛЬТУРЫ РЕЧИ МОЛОДЁЖИ И НОРМ ЛИТЕРАТУРНОГО ЯЗЫКА ПОД ВЛИЯНИЕМ СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЕЙ

Аннотация. В данной статье подробно рассматривается влияние социальных сетей на культуру речи молодёжи, устную и письменную речь, а также на соблюдение норм литературного языка. Стремительное развитие цифровых технологий и расширение использования социальных сетей

Issue - 10(2026) / ISSN 2992-913X Available at www.uznauka.uz

оказывают заметное влияние на способы общения молодых людей, выбор слов, соблюдение орфографических правил и выражение собственных мыслей.

Ключевые слова: социальные сети, молодёжь, культура речи, литературный язык, начальное образование, родной язык, грамотность, орфография, цифровое общение, письменная речь, устная речь, педагогическая деятельность.

THE IMPACT OF SOCIAL NETWORKS ON YOUTH SPEECH CULTURE AND LITERARY LANGUAGE NORMS

Abstract. This article examines the influence of social networks on youth speech culture, oral and written communication, and compliance with literary language norms. The rapid development of digital technologies and the growing use of social networking platforms have significantly affected young people’s communication styles, word choices, spelling habits, and ability to express their thoughts.

Keywords: social networks, youth, speech culture, literary language, primary education, mother tongue, literacy, spelling, digital communication, written communication, oral communication, pedagogical activity.

SCIENCE AND SOCIETY-
FAN VA JAMIYAT- НАУКА И ОБЩЕСТВО
ILMIY JURNAL

Issue - 10(2026) / ISSN 2992-913X Available at www.uznauka.uz

KIRISH. Bugungi globallashuv va axborot texnologiyalari jadal rivojlanayotgan davrda ijtimoiy tarmoqlar insonlar hayotining ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Internet imkoniyatlarining kengayishi, mobil qurilmalardan foydalanishning ommalashishi hamda turli kommunikatsiya platformalarining rivojlanishi natijasida insonlar o‘rtasidagi muloqot shakllari tubdan o‘zgarmoqda. Ayniqsa, yoshlar ijtimoiy tarmoqlar orqali o‘z fikrlarini bildirish, yangiliklardan xabardor bo‘lish, bilim olish va boshqa insonlar bilan muloqot qilish imkoniyatiga ega bo‘lmoqda. Ijtimoiy tarmoqlar zamonaviy jamiyatda axborot almashish, o‘zaro munosabatlarni shakllantirish va turli bilimlarni o‘zlashtirishning muhim vositasi hisoblanadi. Biroq ulardan keng foydalanish yoshlarning nutq madaniyati va adabiy til me’yorlariga munosabatiga ham ta’sir ko‘rsatmoqda. Xususan, yozishmalarda so‘zlarni qisqartirish, tinish belgilariga e’tibor bermaslik, so‘zlarni noto‘g‘ri yozish, xorijiy so‘zlarni ortiqcha ishlatish kabi holatlar ko‘p uchramoqda.

Nutq madaniyati insonning o‘z fikrini aniq, tushunarli, mantiqiy va adabiy til qoidalariga muvofiq ifodalash qobiliyatini anglatadi. Nutq madaniyatiga ega bo‘lgan shaxs so‘zlarni o‘rinli tanlaydi, grammatik qoidalarga rioya qiladi, suhbatdoshiga hurmat bilan munosabatda bo‘ladi va fikrini izchil bayon etadi. Adabiy til me’yorlariga rioya qilish esa yozma va og‘zaki muloqotning sifatini ta’minlaydigan muhim omillardan biridir. O‘zbek tili xalqimizning milliy o‘zligi, tarixi, madaniyati va ma’naviy merosini ifodalovchi bebaho qadriyatdir.

SCIENCE AND SOCIETY-
FAN VA JAMIYAT- НАУКА И ОБЩЕСТВО
ILMIY JURNAL

Issue - 10(2026) / ISSN 2992-913X Available at www.uznauka.uz

ASOSIY QISM. Ijtimoiy tarmoqlar yoshlarning kundalik muloqotida muhim o‘rin egallaydi. Telegram, Instagram, YouTube va boshqa platformalar orqali foydalanuvchilar matnli xabarlar yuboradi, izohlar yozadi, turli mavzularda fikr almashadi hamda audio va videomateriallar orqali o‘z qarashlarini ifodalaydi. Bunday muloqot jarayoni yoshlarning tilga munosabati, so‘z boyligi va nutqiy odatlarining shakllanishiga ta’sir ko‘rsatadi. Ijtimoiy tarmoqlarning asosiy xususiyatlaridan biri muloqotning tezkorligidir. Foydalanuvchilar qisqa vaqt ichida xabar yozish va javob qaytarishga intiladilar. Natijada ayrim so‘zlar qisqartiriladi, gaplar to‘liq tuzilmaydi, imlo qoidalari va tinish belgilariga yetarlicha e’tibor berilmaydi. Bunday uslub norasmiy yozishmalarda qulay bo‘lishi mumkin, ammo undan muntazam foydalanish ayrim yoshlarda savodli yozish ko‘nikmalarining shakllanishiga salbiy ta’sir ko‘rsatishi ehtimoli mavjud. Masalan, ayrim foydalanuvchilar xabar yozishda so‘zlarning harflarini tushirib qoldiradi, so‘zlarni talaffuziga qarab yozadi yoki tinish belgilaridan foydalanmaydi. Ba’zan esa bir necha so‘z o‘rniga qisqartmalar yoki turli belgilar ishlatiladi. Natijada matnning mazmunini tushunish qiyinlashishi, fikrning aniq ifodalanmasligi va yozma nutqning sifati pasayishi mumkin. Biroq ijtimoiy tarmoqlarning ta’sirini faqat salbiy jihatlar bilan baholash to‘g‘ri emas. Ular yoshlarning o‘z fikrini erkin ifodalashi, yangi so‘zlarni o‘rganishi, turli mavzularda bilim olishi va yozma muloqot tajribasini orttirishiga ham yordam beradi. Ta’limiy sahifalar, elektron kutubxonalar, ilmiy-ommabop materiallar va adabiy muhokamalar yoshlarning so‘z boyligini kengaytirish uchun muhim imkoniyat yaratadi.

Ijtimoiy tarmoqlarda badiiy asarlar, kitoblar va ilmiy ma’lumotlar haqida fikr almashish yoshlarni mutolaaga qiziqtirishi mumkin. O‘qigan asari yuzasidan

SCIENCE AND SOCIETY-
FAN VA JAMIYAT- НАУКА И ОБЩЕСТВО
ILMIY JURNAL

Issue - 10(2026) / ISSN 2992-913X Available at www.uznauka.uz

izoh yozish, muayyan mavzuda kichik matn tayyorlash yoki o‘z fikrini dalillar bilan asoslash orqali yoshlar yozma nutq ko‘nikmalarini rivojlantiradilar. Shunday ekan, ijtimoiy tarmoqlarning nutq madaniyatiga ta’siri ko‘p jihatdan ulardan qanday maqsadda foydalanishga bog‘liq. Agar yoshlar ijtimoiy tarmoqlardan bilim olish, adabiy asarlarni o‘rganish va savodxonlikni oshirish maqsadida foydalansalar, bu vositalar ularning nutqiy rivojlanishiga ijobiy hissa qo‘shishi mumkin.

Adabiy til me’yorlari tilning to‘g‘ri va umumiy qabul qilingan shakllarini belgilaydi. Ushbu me’yorlar fonetik, leksik, grammatik, imloviy va uslubiy qoidalarni qamrab oladi. Adabiy til me’yorlariga rioya qilish fikrning aniq ifodalanishi, matnning tushunarli bo‘lishi va muloqot samaradorligini ta’minlaydi.

Raqamli muloqotda adabiy til me’yorlariga amal qilish muhim ahamiyatga ega. Chunki ijtimoiy tarmoqlarda e’lon qilingan matnlar keng auditoriyaga yetib boradi. Biror foydalanuvchi tomonidan yozilgan xabarni ko‘plab insonlar o‘qishi, undan nusxa olishi yoki uni boshqa sahifalarda tarqatishi mumkin. Shu sababli savodli va mazmunli yozish nafaqat shaxsiy madaniyat, balki jamiyat oldidagi mas’uliyatning ham ifodasidir. Ayrim yoshlar ijtimoiy tarmoqlarda so‘zlarni qisqartirish, shevaga xos birliklarni qo‘llash yoki xorijiy so‘zlarni o‘zbekcha muqobillariga e’tibor bermasdan ishlatishga odatlanadilar. Bunday holatlarning barchasi birdek noto‘g‘ri deb hisoblanmaydi, chunki til turli muloqot vaziyatlarida turlicha namoyon bo‘ladi. Shevalar ham xalqimizning til boyligining bir qismidir. Biroq rasmiy yozishmalar, ta’limiy topshiriqlar, ilmiy maqolalar va boshqa rasmiy matnlarda adabiy til me’yorlariga rioya qilish talab etiladi. Masalan, do‘stlar o‘rtasidagi norasmiy yozishmada qisqa ifodalardan foydalanish mumkin. Ammo

SCIENCE AND SOCIETY-
FAN VA JAMIYAT- НАУКА И ОБЩЕСТВО
ILMIY JURNAL

Issue - 10(2026) / ISSN 2992-913X Available at www.uznauka.uz

o‘quv topshirig‘i, ariza, ma’ruza yoki ilmiy maqola yozishda so‘zlarni to‘liq va to‘g‘ri yozish, gaplarni grammatik jihatdan to‘g‘ri tuzish hamda tinish belgilaridan o‘rinli foydalanish zarur.

Raqamli muloqot madaniyati faqat imlo qoidalariga rioya qilish bilan cheklanmaydi. U boshqalarning fikrini hurmat qilish, odob bilan muloqot qilish, haqoratli so‘zlardan foydalanmaslik, yolg‘on ma’lumotlarni tarqatmaslik va suhbatdoshning sha’nini hurmat qilishni ham o‘z ichiga oladi. Shu jihatdan nutq madaniyati va internet odobi bir-biri bilan chambarchas bog‘liq.

Yoshlarning adabiy til me’yorlariga rioya qilishini ta’minlash uchun ularda tilga ongli munosabatni shakllantirish lozim. Buning uchun ona tili darslarida amaliy mashqlarni ko‘paytirish, matnlarni tahrirlash, xatolarni aniqlash va turli uslublarni taqqoslash kabi faoliyatlardan foydalanish maqsadga muvofiqdir. Ijtimoiy tarmoqlarning boshlang‘ich sinf o‘quvchilari nutqiga ta’siri. Pedagogning nutqi ravon, tushunarli, mantiqiy va adabiy til me’yorlariga mos bo‘lishi kerak. O‘qituvchi yangi mavzuni tushuntirishda sodda va aniq jumlalardan foydalanishi, murakkab tushunchalarni bolalarning yoshiga mos tarzda izohlashi hamda o‘quvchilarning savollariga tushunarli javob berishi lozim.

Bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilari uchun nutq madaniyatini egallash kasbiy tayyorgarlikning muhim tarkibiy qismidir. Ular nafaqat dars jarayonida, balki ijtimoiy tarmoqlarda ham o‘z fikrlarini savodli va madaniyatli ifodalashga intilishlari kerak. Chunki pedagogning yozma va og‘zaki muloqot madaniyati uning kasbiy mas’uliyati hamda ma’naviy qiyofasini namoyon etadi. O‘qituvchi o‘quvchilarda adabiy til me’yorlariga hurmatni shakllantirish uchun turli metodlardan foydalanishi mumkin. Jumladan, matnlarni tahrirlash, imlo xatolarini

Issue - 10(2026) / ISSN 2992-913X Available at www.uznauka.uz

topish, so‘zlardan gap tuzish, hikoyalarni qayta bayon qilish, maqol va topishmoqlarni sharhlash, badiiy asarlarni ifodali o‘qish kabi mashqlar samarali hisoblanadi. Masalan, o‘qituvchi o‘quvchilarga ijtimoiy tarmoqlarda uchrashi mumkin bo‘lgan, ataylab imlo xatolari kiritilgan qisqa matnni beradi. O‘quvchilar matnni o‘qib, xatolarni aniqlaydilar va uni adabiy til me’yorlariga mos ravishda qayta yozadilar. Ushbu mashq orqali bolalar imlo qoidalarini amalda qo‘llash, xatolarni tahlil qilish va yozma nutqni takomillashtirish ko‘nikmalarini rivojlantiradilar.

Ijtimoiy tarmoqlarning yoshlar nutqiga ta’sirini ijobiy tomonga yo‘naltirish uchun ta’lim muassasalari, oila va jamiyat o‘rtasida hamkorlikni kuchaytirish lozim. Nutq madaniyatini rivojlantirish faqat ona tili darslarining vazifasi bo‘lib qolmasdan, kundalik muloqot va axborotdan foydalanish jarayonining ham muhim qismiga aylanishi kerak. Ijtimoiy tarmoqlarning imkoniyatlaridan oqilona foydalanish, o‘zbek tilidagi sifatli kontentlarni ko‘paytirish va yoshlarning savodxonligini oshirish orqali milliy tilimizning raqamli muhitdagi mavqeyini mustahkamlash mumkin. Bunda ta’lim muassasalari, oila va keng jamoatchilikning hamkorligi muhim ahamiyat kasb etadi.

XULOSA. Ijtimoiy tarmoqlar zamonaviy yoshlarning nutq madaniyati va adabiy til me’yorlariga munosabatini shakllantiruvchi muhim omillardan biridir. Ular bilim olish, axborot almashish, yangi so‘zlarni o‘rganish va yozma muloqot ko‘nikmalarini rivojlantirish uchun keng imkoniyatlar yaratadi. Shu bilan birga, qisqartmalardan noo‘rin foydalanish, imlo va tinish belgilariga e’tiborsizlik, tekshirilmagan matnlarni takrorlash kabi holatlar savodxonlikka salbiy ta’sir

SCIENCE AND SOCIETY-
FAN VA JAMIYAT- НАУКА И ОБЩЕСТВО
ILMIY JURNAL

Issue - 10(2026) / ISSN 2992-913X Available at www.uznauka.uz

ko‘rsatishi mumkin. Boshlang‘ich ta’lim jarayonida ushbu masalaga alohida e’tibor qaratish zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. Toshkent. 2023.
2. O‘zbekiston Respublikasining “Davlat tili haqida”gi Qonuni. 1989 -yil 21-oktabr (amaldagi tahriri).
3. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. 2020-yil 23-sentabr.
4. Mahmudov N. O‘qituvchi nutqi madaniyati. – Toshkent. O‘qituvchi. 2013.
5. Rasulov R., Mo‘ydinov Q. Nutq madaniyati va notiqlik san’ati. – Toshkent. 2015.